

POSTANOWIENIE

Dnia 18 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania S. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Ł.
o zasiłek chorobowy, zwrot nienależnie pobranego świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 września 2019 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Ł.
z dnia 23 maja 2018 r., sygn. akt VIII Ua (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z 23 maja 2018 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w Ł. i oddalił odwołanie S. P. od decyzji pozwanego organu rentowego z 26 października 2015 r., pozbawiającej go prawa do zasiłku chorobowego za wymienione okresy oraz zobowiązał do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 16.160,61 zł z odsetkami. W uzasadnieniu stwierdził, iż w spornych okresach korzystania przez wnioskodawcę ze zwolnień lekarskich, podpisywał faktury VAT i z całą pewnością czynności nie miały charakteru incydentalnego. Ilość bowiem podpisanych przez wnioskodawcę faktur VAT wskazuje na systematyczność wykonywania przez niego czynności związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. Wprawdzie nie były to czynności związane stricte z osiągnięciem zarobku, ale były one niezbędne do jej prawidłowego prowadzenia. W

związku zatem z faktem, iż wnioskodawca podejmował czynności związane niewątpliwie z prowadzoną działalnością uznać należało, iż w spornych okresach wykonywał pracę zarobkową co skutkowało utratą prawa do zasiłku chorobowego za cały okres zatrudnienia (art. 17 ust. 1 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z tytułu choroby i macierzyństwa). Zasadniczym celem zasiłku chorobowego jest kompensata utraconego przez ubezpieczonego dochodu wskutek wystąpienia u niego czasowej, przejściowej niezdolności do zarabkowania. Nie jest nim natomiast uzyskanie, dodatkowej korzyści obok wynagrodzenia, dlatego zasiłek chorobowy wypłacany jest nie obok, ale zamiast wynagrodzenia. Podpisując faktury VAT wnioskodawca podejmował w istocie czynności wskazujące na jego zdolność do zarabkowania i gwarantujące mu pośrednio osiągnięcie zarobku.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż w sprawie zachodzi potrzeba wykładni budzącego wątpliwości pojęcia „wykonywanie pracy zarobkowej”, zawartego w przepisie art. 17 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w zakresie następującego zagadnienia:

Czy formalnoprawne czynności (bez względu na częstotliwość ich wykonywania), podejmowane przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą i zatrudniającą pracowników w czasie, gdy przebywa ona na zasiłku chorobowym, polegające wyłącznie na podpisywaniu faktur, w sytuacji gdy przedsiębiorstwo działa mimo zwolnienia lekarskiego właściciela, a wszystkie czynności składające się na prowadzenie tejże działalności (faktyczne świadczenia usług, obsługa klientów, przyjmowanie zleceń, wystawianie faktur oraz innych dokumentów) wykonywane są przez zatrudnionych w firmie pracowników lub osoby upoważnione, stanowią „wykonywanie pracy zarobkowej” przez właściciela firmy – ubezpieczonego, w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa powodujące utratę prawa do zasiłku chorobowego?

Wskazane wątpliwości zachodzą dlatego, że dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest w tym zakresie jednolite. Wciąż aktualne bowiem

pozostają rozstrzygnięcia, traktujące tę kwestię dość rygorystycznie, zgodnie z którymi każda działalność ludzka, zmierzająca do osiągnięcia zarobku, stanowi pracę zarobkową, powodującą utratę prawa do zasiłku chorobowego, a wyjątki od tak sformułowanej zasady stanowić mogą jedynie czynności incydentalne, sporadyczne, wymuszone okolicznościami (wyroki z 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06 i z 3 października 2008 r., II UK 26/08). Oprócz wskazanej powyżej linii, w orzecznictwie występują rozstrzygnięcia bardziej liberalne, które przewidują, iż „(...) pozbawienie prawa do zasiłku może i powinno nastąpić tylko wtedy, gdy w trakcie zwolnienia lekarskiego są wykonywane przez przedsiębiorcę w jego zakładzie konkretne czynności związane wprost z działalnością gospodarczą, w tym nadzór nad pracownikami, obsługa klientów, przyjmowanie i wydawanie materiałów, itp.” – takie stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 4 kwietnia 2012 r., II UK 186/11 (...), (podobnie wypowiedział się w wyroku z 5 czerwca 2008 r., II UK 11/08 (III UK 11/08)).

Zagadnienie to ze względu na dotkliwość skutków w postaci utraty prawa do zasiłku chorobowego i konieczności zwrotu pobranych wcześniej świadczeń, uznawanych przez ZUS za nienależnie wypłacone, jest niezwykle istotne z punktu widzenia interesów każdego przedsiębiorcy, prowadzącego jednoosobową działalność gospodarczą oraz zatrudniających pracowników. Przedsiębiorcy tacy powinni mieć bowiem pewność, czy samo podpisanie dokumentów, które zmierza jedynie do zachowania ciągłości funkcjonowania przedsiębiorstwa, jest równoznaczne z wykonywaniem pracy zarobkowej. Już bowiem z doświadczenia życiowego wiadomym każdemu jest, że określony dokument jest w stanie podpisać nawet osoba obłożenie chora i nie świadczy to w żaden sposób o jej zdolności do pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Skarżący odwołuje się do kilku orzeczeń Sądu Najwyższego i zarzuca rozbieżność w orzecznictwie. Na tej podstawie domaga przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na potrzebę wykładni art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej.

Wskazana we wniosku „rozbieżność” w orzecznictwie nie jest niezauważana w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W kontekście wniosku należy stwierdzić, że w poszczególnych składach Sąd Najwyższy odwołuje się do poprzednich orzeczeń w kwestii wykładni art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Przykładowo można tu wskazać jedno z ostatnich orzeczeń Sądu Najwyższego, które analizuje wykładnię przepisu na tle szeregu orzeczeń Sądu Najwyższego w podobnej sprawie. W tezie stwierdzono, że podpisywanie faktur VAT, równoznaczne z ich wystawianiem w celu uzyskania zwrotu podatku, należy traktować jako istotny element prowadzenia działalności gospodarczej, kwalifikowany na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1368) jako nadużycie prawa do świadczeń (wyrok z 22 stycznia 2019 r., II UK 521/17). Przykładem może być również orzeczenie, iż w okresach udokumentowanej niezdolności do pracy wskutek choroby jednoosobowo zarządzający spółką z o.o. prezes zarządu ma obowiązek powstrzymania się od wykonywania czynności zarządu pod rygorem utraty prawa do zasiłku chorobowego (art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej), przeto do podejmowania koniecznych („wymuszonych”) czynności prawnych lub faktycznych przez lub w imieniu spółki powinien w okresie korzystania ze świadczeń chorobowych umocować lub wyznaczyć inną upoważnioną osobę (wyrok Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., I UK 49/17).

Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że mimo wielu orzeczeń poszczególne składy Sądu Najwyższego nie przyjmują, że orzecznictwo w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, w tym wskazane w obecnym wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, jest rozbieżne. Także w piśmiennictwie zwraca się uwagę na problemy z wykładnią pojęcia „pracy zarobkowej”. Również na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 25 lutego 2014 r., SK 18/13 nie można stwierdzić jednej i wiążącej wykładni pojęcia pracy zarobkowej. Trybunał wskazał w uzasadnieniu, że pracą zarobkową, o której mowa w art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach, jest każda aktywność ludzka, niezależnie od stosunku prawnego, w

ramach której jest realizowana, skutkująca uzyskaniem dochodu. Na gruncie tej przesłanki nie ma natomiast znaczenia czy konkretna praca podejmowana jest w celu zarobkowym, a więc, czy osiągnięcie dochodu było głównym motywem jej podjęcia (zob. A. Rzetecka-Gil, Komentarz do art. 17 [w:] Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Komentarz, Warszawa 2009, pkt 5). Spełnienie wspomnianej przesłanki było wielokrotnie przedmiotem oceny zarówno ze strony Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych. Na tym tle dominuje podejście przypisujące zarobkowy charakter każdej działalności przynoszącej jakiegokolwiek dochód. Nie dotyczy to jedynie sporadycznych, incydentalnych i wymuszonych okolicznościami przejawów aktywności zawodowej

Problem zatem w tym, że nie ma ustawowej definicji pracy zarobkowej.

Intencją skarżącego jest uzyskanie jednej wiążącej wykładni dla sytuacji takiej, jak w jego sprawie lub zbliżonej, która określałaby zakres dopuszczalnych czynności w czasie zwolnienia lekarskiego i eliminowała potencjalne spory.

Sąd Najwyższy nie może zastąpić prawodawcy. Orzeczenia Sądu Najwyższego nie są źródłem prawa powszechnego (art. 87 ust. 1 Konstytucji). Sąd Najwyższy nie jest organem władzy sądowniczej powołanym do ustalania wiążącej wykładni prawa (art. 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym). Prawo odnoszone do ustalonego stanu faktycznego stosują w pierwszej kolejności sądy powszechne. Sąd Najwyższy ma zapewniać jednolitość orzecznictwa (art. 1 jw.) ale w granicach ustawy. Jak zauważono, mimo wielu orzeczeń, poszczególne składy Sądu Najwyższego nie stwierdzają rozbieżności w orzecznictwie. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargi kasacyjne w indywidualnych sprawach, czyli w granicach zarzutów (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) i w odniesieniu do ustalonego wcześniej stanu faktycznego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W tych granicach dokonuje wykładni art. 17 w odniesieniu do wykonywania pracy zarobkowej jako przesłanki pozbawiającej zasiłku chorobowego.

Na podstawie orzeczeń wskazanych przez skarżącego we wniosku nie można stwierdzić rozbieżności w orzecznictwie w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Wykładnia art. 17 ust. 1 odnoszona do wykonywania pracy zarobkowej mieści się granicach tej regulacji. Niezdefiniowany (niedookreślony) zwrot dot. pracy

zarobkowej ma zastosowanie do różnych stanów faktycznych i sytuacji. Jak wskazano Sąd Najwyższy wydał szereg kolejnych wyroków i nie stwierdza rozbieżności w orzecznictwie na tle wykładni art. 17. W przeciwnym razie niejako z urzędu podjąłby uchwałę w składzie powiększonym dla ujenolicenia orzecznictwa. Podjęta uchwała wiązałaby też zasadniczo w konkretnej sprawie. Nie można nie zauważyć, że punktem wyjścia jest sam przepis, który z założenia ma uniwersalny charakter i odnoszony jest do różnych sytuacji. Kategoryczna egzemplifikacja czynności składających się na pracę zarobkową i wiążącej sądy w innych sprawach nie ma umocowania w ustawie. Nie wyczerpywałaby też art. 17 ust. 1, skoro ustawodawca poprzestaje na ogólnym zwrocie o zakazie pracy zarobkowej w czasie zwolnienia lekarskiego. W sporach decydują zatem indywidualne stany faktyczne oceniane przez strony i sądy. Kontrola stosowania prawa w indywidualnych sprawach nie pozwala na zastąpienie regulacji ustawy wykładnią Sądu Najwyższego wiążącą w innych sprawach.

Nie oznacza to, że ubezpieczony ma zamkniętą drogę do kontroli kasacyjnej przez Sąd Najwyższy. Ubezpieczony może wskazywać na indywidualną podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. i wykazywać, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Do tej podstaw skarżący jednak nie odwołuje się i nie twierdzi, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Natomiast odwołanie się do podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. okazało się niezasadne.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).